

Argumente de autoritate în discursul religios românesc

Sorin GUIA

In the present paper, we will render all the arguments based on authority that religious orators use in their approach to persuade the audience with respect to their ideas. In this sense, we will discuss the argument through biblical and patristic quotes, through excerpts cited from liturgical chants and the collected thoughts of great confessors in the Romanian ecclesial space. It is our belief that all these give authority, credibility and ensure adhesion to the religious ideas stated.

Keywords: religious discourse, argumentative discourse, arguments of authority, biblical quotes, patristic quotes

Predica contemporană reflectă, în general, realitățile culturale, sociale, economice sau politice cu care se confruntă națiunea românească. Predicatorii își structurează cuvântările pentru împlinirea scopului religios moral, dar au în atenție și realitățile vieții cotidiene, adaptându-și discursurile în funcție de contextul de comunicare. Situația comunicativă se schimbă în funcție de natura auditoriului și de contextul situațional, oratorul neavând o temă pentru un public, ci un public pentru o temă.

Deși remarcăm, în majoritatea predicilor, folosirea unor clișee structurale și argumentative, și acestea diferă în funcție de contextul situațional și de natura auditoriului. Se observă preferința oratorilor pentru argumentarea prin citate biblice și patristice, care conferă autoritate, credibilitate și asigură adeziunea la ideile religioase enunțate. În discursul religios funcția persuasivă este dependentă de textul biblic sau patristic, autorii urmărind să transforme textul sacru într-un model comportamental. Totodată, argumentele bazate pe autoritate sînt susținute și fragmente din cărțile de cult, din cîntările liturgice sau din Simbolul de Credință.

Recurgerea la o strategie reprezintă rezultatul unui calcul al celui ce argumentează. Actul argumentativ trebuie ales în funcție de capacitatea de a determina convingerea în situația specifică, ținîndu-se cont de tipul de auditoriu¹, mai ales cînd argumentația are un caracter dialectic sau retoric și nu apodictic.

¹ Oratorul trebuie să cunoască pulsul fiecărei categorii de oameni, fiecărei vîrste, fiecărei clase sociale, să utilizeze corect gesticulația și glasul (se insistă pe cultivarea glasului), să fie capabil să vorbească astfel încît să-i convingă pe alții. Vezi *Despre orator*, în Cicero 1973: 65-77.

Trebuie ținut cont de faptul că o intervenție discursivă poate influența auditoriul în măsura în care este înțeleasă și receptată de acesta din urmă².

Deși discursul religios este un discurs argumentativ, persuadarea, strâns legată de noțiunea de *cîmp al argumentării*, se face ținînd cont de o *etică a argumentării*³. Vorbim de o situație aparte, în care vorbitorul se află în fața interlocutorului care deja, prin opțiune, aderă la tezele propuse și îi este aprioric favorabil⁴, dar așteaptă o focalizare a opiniilor, dorind argumente în favoarea lor, în așa fel încît motivele propriei adeziuni să-i devină explicite și justificate. Nepropunîndu-și schimbarea opiniilor receptorilor⁵, ci mai ales consolidarea lor, discursul rostit în cadrul slujbelor religioase diferă de discursurile argumentative cu finalitate persuasivă prin faptul că interlocutorului i se propune aderarea la tezele expuse ca o consecință a credințelor și a manifestărilor religioase. În discursul religios se poate vorbi de persuadare doar în situații speciale⁶, întrucît relația locutor – interlocutor se manifestă în cadrul unei situații de egalitate. În plus, oratorul religios nu vine cu idei noi, ci le aplică și le resușine în funcție de contextul situațional, de cerințele de moment ale auditoriului⁷.

² Cf. Sălăvăstru 1996: 191.

³ Philippe Breton consideră argumentarea ca act esențial al activității umane, stabilind trei elemente care ajută la delimitarea acestui cîmp: „a argumenta înseamnă în primul rînd a comunica: noi ne aflăm într-o situație de comunicare, care implică, ca orice situație de acest tip, parteneri și un mesaj, o dinamică proprie; a argumenta nu înseamnă a convinge cu orice preț (...); a argumenta înseamnă a raționa, a propune o opinie a altora și a le oferi raționamente viabile pentru a o adopta”; cf. Breton 1996: 16.

⁴ În general, predicatorul vorbește în fața unui public deja convins; auditoriul este de acord cu preceptele morale și cu dogmele, fiindcă el aparține deja bisericii. Ca urmare, preocuparea esențială a retoricii, obținerea persuasiunii, lipsește.

⁵ Ceea ce urmărește predicatorul este, de fapt, obținerea aplicării preceptelor pe care auditoriul le recunoaște ca absolut îndreptățite din punct de vedere principial.

⁶ Este vorba de discursurile în care se dorește schimbarea opiniei auditoriului, situație condiționată de contextul de comunicare. În astfel de situații, oratorul recurge nu numai la demonstrații, ci și la argumentații; dacă în demonstrație interesează corectitudinea raționamentului, în argumentație contează în special eficiența lui, căci auditoriul trebuie să-și dea adeziunea la teza care i se propune să acționeze în sensul dorit de orator.

⁷ Circumstanțele comunicării influențează alegerea profilului lingvistic cel mai potrivit. Analiza contemporană a discursului evidențiază faptul că activitatea discursivă este condiționată de context (în sens restrîns: cadru spațiu-temporal, participanți, roluri și statute; în sens larg: contextul instituțional, ordinea socială). Vezi și Roventă-Frumușani 2005: 222-223.

1. Argumenete bazate pe autoritate

În redactarea discursurilor religioase se au în vedere argumente bazate pe autoritate, dar și argumente bazate pe fapte sau pe exemple.

În categoria *argumentelor bazate pe autoritate*, vorbim de:

a) *autoritatea persoanei* (fie a *divinității*⁸ sau a Bisericii⁹ fie, pe de altă parte, a *textului sacru* sau a *unor autorități în domeniu*, cum ar fi sfinții, martirii, apostolii, evangheliștii, autoritatea din ultima parte aflându-se sub egida celei dintâi, a divinității); o tendință generală a predicii religioase, explorată și în discursurile analizate, este preferința pentru *argumentarea prin citate biblice și patristice*¹⁰, care conferă autoritate și asigură adeziunile la ideile religioase enunțate¹¹. Vorbim, astfel, de argumentul autorității textului sacru. Pe lângă trimiterile scripturistice (unele citate, altele parafrazate prin intermediul Apostolului, Psalmilor și Evangheliei) sau invocarea tradiției și a pasajelor din Sfinții Părinți (uneori se face trimitere sau se citează din duhovnici renumiți), întâlnim citarea din Simbolul de credință, dar și din scrierile și cântările liturgice sau din acatiste.

Citatele scripturistice sînt folosite atît în debutul discursului¹², ca text care introduce auditoriul în atmosfera specifică, dar și în interiorul discursului, în multe situații constituindu-se ca probă a tezelor susținute de către orator. Multe dintre discursurile analizate de noi au în fruntea lor un text din Sfînta Scriptură: „Spune Mîntuitorul nostru Iisus Hristos: «iar Eu zic iubiți pe vrăjmașii voștri, binecuvîntați

⁸ „Vedem că Mîntuitorul nostru Iisus Hristos, în Sfînta Scriptură, neîncetat, îi îndeamnă pe oameni să se roage și să nu răsplătească cu rău celor care greșesc” (A5). Fragmentele de predică care vor fi exemplificate sînt preluate din Corpusul de texte religioase editat de subsemnatul în lucrarea Sorin Guia, *Discursul religios. Structuri și tipuri*, 2014: 363-469. Pentru confruntare, am notat în paranteză numărul anexei din cadrul acestui corpus.

⁹ Autoritatea Bisericii și a valorilor bisericești este utilizată în secvențe precum: „De aceea se fac parastase și pomeniri rînduite de Biserica Ortodoxă” (A3); „Biserica a rînduit unele răstimpuri în care sîntem îndemnați să închinăm pregătirii noastre pentru viața cea fără de sfîrșit” (A6); „Biserica a închinat duminica de azi, duminica din ajunul postului cel mare, amintirii izgonirii lui Adam din rai (...). Biserica vrea să ne arate azi că, așa cum prin lăcomie omul a căzut din iubire, tot așa prin post, (...) putem să ne ridicăm iar în raiul iubirii de oameni și de Dumnezeu din care a căzut Adam” (A6); „de care noi, Biserica, ne-am ferit să vorbim” (A20); „Biserica ne stă la dispoziție pentru toate nevoile sufletești. Nu se poate fără Biserică. În afară de Biserică nu este mîntuire, cum spune un Părinte bisericesc” (A21).

¹⁰ În discursul religios, convingerea este guvernată de autoritatea textelor canonice, predicatorii urmărind să transforme textul sacru într-un model performativ, să realizeze un transfer al sacralului către realitățile cotidiene.

¹¹ Sursa este o componentă importantă în strategia argumentativă, întrucît exercită un rol puternic în procesul de persuadare. Cînd este citată o sursă, în esență, este furnizat un argument bazat pe autoritatea expertului, pe autoritatea religioasă (cum susține biserica, sfîntul..., biblia), pe autoritatea masei (este bine știut faptul că..., cum știe fiecare); vezi Vincenzo Lo Cascio, *Gramatica argumentării. Strategii și structuri*, traducere de Doina Condrea-Derer și Alina-Gabriela Sauciu, Meteora Press, București, 2002, p. 121-122.

¹² Nu întotdeauna se începe discursul cu un text scripuristic; a se vedea, de exemplu, anexa 2 (care începe prin a face referire la evanghelia zilei) sau anexa 3, care debutează cu o condițională, făcîndu-se trecerea de la dimensiunea materială la cea spirituală.

pe cei ce vă blestemă, faceți bine celor ce vă urăsc și rugați-vă pentru cei ce vă vatămă și va prigonesc»” (A5); „«N-am venit să stric Legea, ci să împlinesc», zice Domnul Hristos (Matei 5, 17)” (A10); „Și a zis Iisus sutașului: «Du-te! Fie ție după cum ai crezut» (Matei 8, 13)” (A13).

Citatele scripturistice, utilizate ca argumente de autoritate în interiorul discursurilor analizate, sînt mult mai numeroase și vom aminti doar o parte din ele. Uneori trimiterea se face în stil științific („bine știind, cum spune Sfîntul Apostol Pavel, că «cei ce fac unele ca acestea, nu vor moșteni împărăția lui Dumnezeu» (Galateni 5, 19-21)” – A16), alterori se citează fără a se menționa sursa („Făgăduința s-a împlinit în Duminica Cincizecimii, cînd, într-adevăr, S-a coborît Duhul Sfînt peste Sfinții Apostoli «ca o suflare» de vînt, sub chipul limbilor «ca de foc», și a revărsat în ei o putere nouă, necunoscută lumii pînă atunci (...)”¹³ – A16).

Există și situații în care oratorul parafrazează, făcînd trimitere la evanghelia sau apostolul zilei ori la cunoștințele auditoriului, fără a oferi detalii referitoare la capitolele și versetele corespunzătoare („Așa și în pericopa evanghelică de astăzi, spusă prin gura Sfîntului evanghelist Luca, cum că Mîntuitorul Iisus Hristos, împreună cu ucenicii Săi și cu popor mult se apropia să intre în cetatea Naim, sau mai bine zis orașul Naim” – A3; „Ați auzit în Apostolul care s-a citit că se vorbea despre *Sfînta Sfîntelor*” – A17).

Dacă pasajele scripturistice reprezintă liantul argumentativ al discursurilor religioase, același lucru este valabil și în cazul *citadelor sau trimiterilor de ordin patristic*¹⁴: „«Din Sfînta Fecioară întrupîndu-Se», spune Marele Vasile, Dumnezeu «S-a smerit pe Sine, chip de rob luînd, făcîndu-Se pe Sine asemenea cu chipul smeritului nostru trup, ca să ne facă pe noi asemenea chipului slavei Sale»”¹⁵ (A1); „Tot dumnezeiescul Palama spune: «Iată, și împărăția ne-a pregătit-o de mai înainte»”(A14).

Și în cazul argumentelor de ordin patristic, acestea sînt de multe ori generale, se fac prin parafrzare, fără indicarea sursei: „și Sfîntul Efrem Sirul spune acest lucru, că cei care doresc să schimbe învățătura creștinească (...), aceia sînt urîți lui Dumnezeu” (A5); „Acolo, după Tradiția Bisericii, preasfînta Fecioara Maria a stat 12 ani și fost educată împreună cu alte fecioare, pînă la vîrsta de 15 ani” (A19).

Unii oratori, mai ales ierarhi ai bisericii, citează și din *cugetările părinților duhovnici* din spațiul eclesial românesc, dar și din Muntele Athos: „căci, precum spunea un părinte de la Athos, batrîinii cheamă batrîinii spre împărăția cerurilor”

¹³ Oratorul citează scurte secvențe din Scriptură, fără a indica proveniența lor.

¹⁴ Rolul scrierilor Sfinților Părinți este de completare și de explicitare a unor secvențe insuficient lămurite în Scriptură, ținîndu-se cont de faptul că scrierile biblice nu sînt accesibile și comprehensibile în totalitatea lor și oricărui tip de cititor.

¹⁵ Mitropolitul Teofan citează din Dumnezeiasca Liturghie a Sfîntului Vasile cel Mare, Arhiepiscopul Cezareii Capadociei.

(A9); „Și așa cum spunea Părintele Arsenie¹⁶ și repeta, Maica Domnului este tristă de câte ori noi uităm să-i cerem ajutorul” (A8).

Și articolele *Simbolului de Credință* sînt invocate în câteva predici: „totul s-a savîrșit «pentru noi și pentru a noastră mîntuire», cum rostim în Simbolul credinței” (A1); „De aceea și Mîntuitorul Iisus Hristos a venit pe acest pămînt, s-a întrupat din Sfînta Fecioară Maria și a pătimit, a suferit, a fost răstignit și a înviat” (A3)¹⁷; „În Simbolul credinței noastre creștine noi mărturisim despre Sfîntul Duh că El este «Domnul de-viață-Făcătorul, Care din Tatăl purcede, Cea ce împreună cu Tatăl și cu Fiul este închinat și mărit, Care a grăit prin prooroci»” (A16).

Deși citarea din scrierile sacre (scripturistice și patristice) ocupă un loc însemnat în economia discursurilor analizate, citatele din cărțile de cult (din mineie, liturghier, utrenier, molitfelnic, cărți de rugăciune), din cîntările liturgice (axioane, irmoase, tropare), dar și din acatiste, folosite ca argumente de autoritate, se regăsesc frecvent în spusele oratorilor religioși.

În general, participanților activi la viața și la slujbele Bisericii, fragmentele *citade din scrierile liturgice* le sînt cunoscute, de multe ori aceștia intonîndu-le împreună cu slujitorii și corul bisericii. Din acest motiv, secvențele citate din astfel de surse constituie argumente de autoritate, fie integrîndu-se în discurs ca părți componente, fie explicitînd sau completînd spusele oratorului: „Ne-a ajutat și astăzi Sfîntul Ioan Gură de Aur să-i cinstim prin Sfînta Liturghie care s-a săvîrșit, în cadrul căreia ne-am adus *pe noi înșine și unii pe alții și toată viața noastră Lui Hristos*”¹⁸ (A7); „Și ochilor le e proprie lumina fizică, ochilor minții – lumina rosturilor, rațiunilor, legilor, iar ochilor credinței – *lumina lui Hristos, care luminează tuturor*, cum rostim, în timpul Postului Mare, la Liturghia darurilor” – A14)¹⁹; „Ne gîndim la Maica Domnului *în timpul sfîntelor slujbe*, cînd auzim: «Pe preasfînta, curata, preabinecuvîntata, mărita, Stăpîna noastră, de Dumnezeu Născătoarea și pururea Fecioara Maria, cu toți sfinții să o pomenim»” (A19)²⁰; „Ne gîndim la Maica Domnului cînd auzim *la sfîntele slujbe*: «Pe Născătoarea de Dumnezeu și Maica Luminii, întru cîntări cinstindu-o, să o mărim»²¹” (A19).

¹⁶ Ca Arhiepiscop al Tomisului, ÎPS. Teodosie aduce în sprijinul afirmațiilor sale cuvintele renumitului duhovnic Arsenie Papacioc, de la Mînăstirea Techerghiol.

¹⁷ Oratorul anexe 3 rezumă episoade din viața lui Hristos în stilul *Simbolului de credință*.

¹⁸ În discursul ținut la sărbătoarea Sfinților Trei Ierarhi, oratorul încadrează o cerere din ecteniile Liturghiei și ale slujbelor religioase în secvența discursivă care elogiază activitatea Sfîntului Ioan Gură de Aur.

¹⁹ Se face trimitere spre Liturghia darurilor mai înainte sfințite, a Sfîntului Grigorie Dialogul.

²⁰ Se citează fragmentul închinat Maicii Domnului din ecteniile rostite în timpul Liturghiei, Utreniei și Vecerniei, dar și în timpul slujbelor de săvîrșire a Sfințelor Taine.

²¹ Cîntare din timpul slujbei utreniei, căreia, de obicei, i se răspunde cu o alcătuire din veacul al VIII-lea, scrisă de Cosma Melodul, foarte răspîndită în biserica ortodoxă: „Ceea ce ești mai cinstită decît heruvimii și mai mărită fără de asemănare decît serafimii, care fără stricăciune, pe Dumnezeu Cuvîntul ai născut, pe tine, cea cu adevărat Născătoare de Dumnezeu, te mărim”.

Referirile la cîntările liturgice ca argumente de autoritate sînt mai rare în predicile studiate, cele mai multe întîlnindu-se în cuvîntarea Părintelui Teofil Părăian, cunoscut pentru abilitățile oratorice și pentru foarte buna memorie: „Ne gîndim la Maica Domnului cînd se spun cuvintele: «De tine se bucură, ceea ce ești plină de dar, toată făptura, soborul îngeresc și neamul omenesc; ceea ce ești biserică sfințită și rai cuvîntător, lauda fecioriei, din care Dumnezeu S-a întrupat și prunc S-a făcut Cel ce este mai înainte de veci. Că brațul tău – scaun l-a făcut și pîntecele tău mai desfătător decît cerurile l-a lucrat. De tine se bucură, ceea ce ești plină de har, toată făptura, mărire ție!»²² (A19); „Ne gîndim la Maica Domnului ca la ceea ce este mai presus de minte și de cuvînt, căci ni se spune: «Pe tine, Maica lui Dumnezeu, cea mai presus de minte și de cuvînt, care ai născut negrăit sub ani pe Cel fără de ani, credincioșii, te mărim»²³ (A19).

b) *autoritatea valorilor specifice*²⁴, cu rol de influențare a relației discursive cu auditoriul, are ca elemente și valori care definesc dominantă discursului religios: *credința* („Mare este taina *dreptei credințe*” – A1), *smerenia* („Doamne, Dumnezeu nostru, (...) precum din înălțime Te-ai plecat pentru noi, pleacă-Te și acum spre *smerenia mea*” – A1; „*Smerenia*, singura care înalță,²⁵ – A1), *iertarea* („Pe cei adormiți întru Domnul, pentru care ați avut grijă să fie pomeniți la acest Sfînt Jertfelnic, să le dăruiască Dumnezeu acea fărîmă de lumină, care înseamnă *iertare*”²⁶ – A7); *mărturisirea* („Iubiți credincioși, și la *mărturisire* și canoanele de *spovedanie* și Însuși Mîntuitorul Iisus Hristos ne îndeamnă, întreaga Scriptură ne îndeamnă, *să iubim pe aproapele*” – A5); *binele* („Biruiți răul cu *binele* căci de partea *binelui* e Dumnezeu și oare nu e mai tare Dumnezeu ca răul?” – A12);

²² Referindu-se la preacinstirea Maicii Domnului în spiritualitatea creștină, părintele Teofil Părăian împletește referirile sale privitoare la aceasta temă cu pasaje citate (fără, însă, a indica și sursa) din axioane, irmoase sau condace închinare Fecioarei Maria. În secvența la care facem referire, prelatul citează din Axionul Maicii Domnului, care se cîntă la Liturgia Sfîntului Vasile cel Mare, slujbă care se oficiază doar de zece ori pe an în spațiul creștin ortodox. În aceeași cuvîntare, enunțarea anterioară este întărită de Axionul Bunevestiri: „Biserica noastră ne-o prezintă ca fiind un «sicriu însuflețit», un chivot: «Ca de un sicriu însuflețit, ca de un chivot însuflețit al lui Dumnezeu, nicum să nu se atingă mîna necredincioșilor, iar buzele credincioșilor, fără tăcere glasul îngerului strigînd, cu bucurie să zică: Bucura-te, cea plină de dar, Domnul este cu tine!»”(A19).

²³ Maica Domnului este elogiată și prin intermediul Irmosului la Înălțarea Domnului. În aceeași predică, formele de superlativ absolut prin care se scot în evidență calitățile Fecioarei Maria sînt preluate din troparul Născătoarei de Dumnezeu, cîntat în timpul Paraclisului Maicii Domnului: „Toate acestea s-au întîmplat avînd-o în vedere pe Maica Domnului, care este «mai înaltă decît cerurile» și, dacă este mai înaltă decît cerurile Bisericii noastre, dacă este «mai curată decît strălucirile soarelui», sigur că prin aceasta a intrat în Sfînta Sfîntelor nefăcută de mîna omenească” (A19).

²⁴ Valoarea devine autoritate și este utilizată ca argument al autorității, trecerea timpului conducînd la vehicularea unor rezultate care se caracterizează prin consens general.

²⁵ Valorile care definesc dominantă discursului religios sînt rediate, în anexa 1, prin repetiția unor sintagme aflate în apozitie, prin intermediul cărora se face explicitarea.

²⁶ Oratorul are în vedere pomenirea celor adormiți la liturghie, scopul fiind de aducere aminte, dar mai ales de comuniune și sprijin spirituale.

c) *autoritatea populară*, reliefată prin întrebuițarea unor expresii populare românești, care actualizează, în discurs, un fond colectiv tradițional, armonizat cu cel din discursul individual al predicatorului: „În general, *în popor se spune așa*: «Cutare este ca Toma, e necredincios ca Toma»” (A4); „Pentru că spune iarăși, nu?, *un proverb românesc*: precum un măr stricat dintr-o ladă strică pe celelalte mere mai bune și trebuie scos, așa și acel om”²⁷ (A5); „*O sentință populară* spune: Dar din dar, se face rai. Unde domnește dragostea care se arată în darul ce trece de la om la om, ce nu e oprit nicăieri, ce e ca o circulație a iubirii, căci el constă nu numai din lucrul dăruit, ci și din inima celor ce-l dăruiesc, acolo e cu adevărat raiul”²⁸ (A6); „*nu există*, (...) cum spune prea frumos limba românească, *plată fără răsplată*” (A21); „Nu spunem noi în vorba noastră românească, «*Cine dă, lui își dă!*»” (A21), „Românul are o vorbă: «Tot răul spre bine»” (A21). Avem, așadar, reflectarea competenței paremiologice pentru a amplifica, cu elemente de cultură, limbă și civilizație românească, ideile proprii, proverbele fiind legate de text prin simbolistica lor sapientială.

Categoria argumentelor bazate pe fapte (îndemnul la fapte, care, uneori, se face prin intermediul pildelor sau prin celebrarea sfinților²⁹): „Cred că parabola de astăzi, *parabola aceasta a fiului risipitor*, se poate aplica, cu alte cuvinte, și la cunoscutele, la rudeniile noastre care au căzut de la credință³⁰ (...); *să ne apropiem de acești frați ai noștri* care sînt lipsiți de această dragoste și de această deschidere, sînt lipsiți de această siguranță a mîntuirii. Ei vorbesc sărmanii, dar vorbele lor nu sînt altceva decît surse de chin, atît pentru ei, cît și pentru cei de aproape ai lor. De aceea *să nu facem ca fratele cel mare*³¹ și să judecăm pe cei care pleacă, care pleacă dintre noi” (A18); „În această zi geroasă, rog către cei care aveți pe aproape

²⁷ Oratorul face referire la cei care au plecat spre alte confesiuni (în încercarea de a-și proteja auditoriul), localitatea Cojoci, în care activează preotul, confruntîndu-se cu problema neoprotestantismului.

²⁸ Părintele Stăniloae pornește de la un proverb românesc, de la autoritatea valorilor cernute în timp, pe care îl explicitează, raportîndu-se mai ales la dimensiunea sa spirituală.

²⁹ A se vedea, în acest sens, discursurile care laudă virtuțile sfinților (A7, care celebrează activitatea slujitoare și învățătoarească a Sfinților Trei Ierarhi; A8, A17, A19 și A20, închinare precinstirii Fecioarei Maria la sărbătoarea Acoperămîntului Maicii Domnului, a Intrării Maicii Domnului în Biserică și a Adormirii Maicii Domnului; A15, care laudă activitatea Sfîntului Silvestru; discursul intitulat *Sfîntul Antonie cel Mare*, al lui Nicolae Steinhardt), dar și acatistele, care, prin structură și argumentație, au ca scop preamărirea lui Dumnezeu, a Maicii Domnului și a Sfinților.

³⁰ Oratorul discursului cu nr. 18, rostit la Sihăstria Putnei, face referire la cei plecați la alte confesiuni, îndemnîndu-și auditoriul la sprijin și înțelegere față de aceștia. Vezi, pentru comentarii privitoare la discursul religios din Bucovina, Sorin Guia, *Structures argumentatives dans le discours religieux de Bucovine*, în „Text și discurs religios”, nr. 4 / 2012 (Lucrările Conferinței Naționale „Text și discurs religios”, Iași, 10-12 noiembrie 2011), editori: Alexandru Gafton, Sorin Guia, Ioan Milică, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2012, p. 307-317.

³¹ Aici se face trimitere la parabola fiului risipitor, din evanghelia zilei, plecarea fiului risipitor fiind comentată prin asociere cu plecarea de la credința moștenită la alte confesiuni, oratorul adaptîndu-și discursul la nevoile de moment ale auditoriului și la situația de comunicare, cunoscut fiind faptul că zona Rădăuților este un ținut care se confruntă cu fenomenul neoprotestant.

oameni în vîrstă, *cercetați-i (...). Aveți grijă de vecini*” (A2); „*Să pornim prin post spre acest rai al iubirii, din care am fost scoși de căderea noastră în Adam, nevoindu-ne. „Să ne luminăm cu postul”; să ne pregătim astfel pentru învierea lui Hristos*” (A6), „*Să ne folosim cu smerenie de puterile și de luminile ei! Să cerem, să primim și să ne folosim cu dragoste de influențele ei binefăcătoare, pentru curățirea noastră de păcate*” (A16).

2. Argumentele bazate pe exemple³² (exemplele au o mare forță de ilustrare, dau impresia de autenticitate, au rolul de emoționa și trebuie adaptate tipului de auditoriu):

a) *exemple din viața sfinților* („*Antonie este universal știut pentru marile lupte pe care le-a purtat cu dracii și marile ispite la care a fost statornic supus de aceștia. Îl urau și îl prigoneau cu o înverșunare ce-i stă spre cinste. L-au chinuit cu ispitele desfrînării, cu bătăi, cu zgomote drăcești și cu tot felul de năluciri trimise buluc asupra-i. Au încercat să-l momească folosind aurul și argintul, în zadar. Nălucirile de fiare (...) nu s-au dovedit nici ele de priință diavolilor (...). Pe toate, nevoitorul le-a defăimat și surpat ca pe niște gunoaie și niște netrebnicii, nu însă fără îndelungate și grele trude. Din războiul acesta de zeci de ani cu vrăjmași neconteniți și neîmpăcați, Antonie a ieșit deplin învingător. I-a biruit pe draci, ajungînd să stea de vorbă cu tartorul lor (...)*” (Steinhardt, 2005, p. 99); „*Da, Sfintul Antonie ne poate fi, în orice clipă a vieții, model de tărie în lupta cu dracii (...)* căroră le-a și spulberat principalele trucuri, vădind caracterul iluzionist și fantastic al marilor ispite la care recur de preferință în lupta lor cu bieții muritori (...). Apoi Antonie rămâne *dascăl de bună și cuviincioasă purtare* creștină și monahală, învățîndu-ne pe toți – mireni și monahi – a ne sîrgui și constrînge (la nevoie) să fim buni, blajini, amabili, îngăduitori (...). *Să luăm aminte din viața Sf. Antonie...*” (ibidem, p. 102-103);

b) *exemple de situații limită*; în discursul rostit de Părintele Cleopa, vorbind despre posibilitatea întoarcerii la credință a celor rătăciți, se relatează cazul unei femei însărcinate, situația limită prin care trecea aceasta (de a păstra copilul împotriva voinței soțului ei) și rezolvarea cazului, care atrage și întoarcerea soțului la credință: „*Să vă relatez un caz adevărat din zilele noastre, ca să vedeți cum o femeie credincioasă, datorită credinței ei, și-a salvat copilul de la moarte și soțul de la necredință șiucidere. O femeie de curînd căsătorită a rămas însărcinată. Soțul ei însă nu voia nicidecum copilul. Femeia a cerut sfatul duhovnicului care i-a spus: «Chiar dacă te va lăsa sau te amenință, să nu ucizi copilul. Mai bine sacrifică-te și dă-ți viața pentru copil și vei fi numărată în rîndul mucenicilor, decît să-l ucizi și să fii chinuită în iad ucigaș. Roagă-te cu credință lui Dumnezeu pentru soțul tău și*

³² Exemplele au o forță persuasivă mare, devin probe argumentative, fiind legate de argumentarea prin intermediul faptelor, din care sînt în general selectate. Vezi și Loara Ștefănescu, *Retorica argumentării în discursul politic contemporan*, Editura Universității din București, București, 2008, p. 24.

cred că-l va îmblînzi mila Lui». Rugîndu-se mult, cu post și lacrimi, într-o noapte femeia a adormit puțin și a avut un vis înfricoșat (...). Deșteptîndu-se din somn, cuprinsă de spaimă, femeia a spus toate cele văzute soțului ei. Iar el, mișcat de Duhul Sfînt, i-a cerut iertare, făgăduind că niciodată nu o va mai sili la acest păcat cumplit. Apoi a cerut să fie dus și el la preot să-și mărturisească păcatele. Și așa credința femeii a salvat și copilul și soțul de la pierzare” (A13).

c) *exemplul personal* (oratorul aduce în discuție situații mai mult sau mai puțin problematizante cu care s-a confruntat, insistînd asupra modalităților prin care le-a depășit): „*Și eu am fost gazetar, în tinerețea mea, și știu că principala calitate a unui gazetar este curiozitatea, să fie curios, să știe tot, ca o insectă*” (A20); „*Cel puțin să se ceară părerea. Noi nu vrem să fie trimis nimeni la pușcărie. V-o spune unul care a făcut pușcărie, pe nedrept*” (A20). Exemplul personal joacă un rol important în argumentarea religioasă; în aceleași timp, convingerile religioase nu pot fi mimate.

Modalitatea în care aceste argumente sînt utilizate, inserate în discurs și îmbinarea lor specifică, presupune abordarea unor strategii argumentative, care nu au neapărat rol de persuadare, ci de sistematizare și consolidare a noțiunilor și a tezelor enunțate de către oratorul religios.

Bibliografie

- Breton, Philippe, 1996, *L'argumentation dans la communication*, Paris, Éditions La Découverte
- Cicero, 1973, *Opere alese*, vol. II, ediție îngrijită de G. Guțu, București, Editura Univers
- Lo Cascio, Vincenzo, *Gramatica argumentării. Strategii și structuri*, traducere de Doina Condrea-Derer și Alina-Gabriela Sauciuc, Meteora Press, București, 2002
- Guia, Sorin, 2002-2004, *Strategii argumentative în Didahiile lui Antim Ivireanul*, în „Analele științifice ale Universității Alexandru Ioan Cuza din Iași”, secțiunea Literatură, tomul XLVIII-L, p.136-150
- Guia, Sorin, *Structures argumentatives dans le discours religieux de Bucovine*, în „Text și discurs religios”, nr. 4 / 2012 (Lucrările Conferinței Naționale „Text și discurs religios”, Iași, 10-12 noiembrie 2011), editori: Alexandru Gafton, Sorin Guia, Ioan Milică, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2012, p. 307-317
- Rovența-Frumușani, Daniela, 2005, *Analiza discursului: ipoteze și ipostaze*, București, Editura Tritonic
- Sălăvăstru, Constantin, 1996, *Raționalitate și discurs*, București, Editura didactică și pedagogică, R.A.
- Ștefănescu, Loara, *Retorica argumentării în discursul politic contemporan*, Editura Universității din București, București, 2008